

Załącznik
do uchwały nr LXXVI/1371/2024
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 30 grudnia 2024 r.

**Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania
i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób
z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia
społecznego na lata 2024 - 2030**

Lublin, grudzień 2024 r.

Spis treści

Wstęp	3
Diagnoza zasobów usługowych w zakresie oparcia społecznego na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim	5
Działania samorządu województwa w zakresie oparcia społecznego dla osób doświadczających kryzysu psychicznego	11
Podsumowanie części diagnostycznej	11
Analiza SWOT	13
Cel strategiczny i cele operacyjne Programu na lata 2024 – 2030	15
Wskaźniki.....	17
Zasady realizacji Programu	19

Wstęp

Badanie EZOP II przeprowadzone w Polsce przez Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 wskazuje, że 26,5% ankietowanych doświadczyło przynajmniej jednego zaburzenia psychicznego w życiu. Jednocześnie zdecydowana większość osób cierpiących na te zaburzenia nie otrzymuje lub nie korzysta z adekwatnej pomocy.¹ Trudnością jest nie tylko kwestia dostępu do specjalistów, ale również stygmatyzacja społeczna, poczucie osamotnienia doświadczających kryzysu psychicznego, nieprzychylnie postawy społeczne środowiska, w którym przebywają. Okres pandemii SARS-CoV-2 i wybuch wojny w Ukrainie przyczyniły się do pogłębienia negatywnych nastrojów społecznych i wygenerowały nowe problemy społeczne, w tym w obszarze zdrowia psychicznego zarówno u dorosłych, jak i dzieci oraz młodzieży.

Wsparcie o charakterze zdrowotnym i społecznym winno odbywać się w sposób zdeinstytucjonalizowany. Nie oznacza to jednak całkowitego odejścia od szpitali i całodobowych miejsc w ośrodkach wsparcia, ale na ułatwianiu dostępu do zróżnicowanych form pomocy jak najbliżej miejsca zamieszkania. Takie podejście znacznie ułatwia powrót do zdrowia i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Ważnym krokiem w kierunku poprawy opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia psychicznego w regionie jest przyjęty uchwałą nr XXXVIII/730/2024 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 11 września 2024 r. Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2023 – 2030, który w szczególności wskazuje na konieczność zapewnienia różnorodnych form wsparcia, od opieki ambulatoryjnej i stacjonarnej po środowiskową i specjalistyczną dla dzieci i młodzieży. Prawidłowo funkcjonujący system oparcia społecznego jest kluczowym obok systemu ochrony zdrowia w kontekście wspierania osób doświadczających kryzysu psychicznego.

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2024 - 2030 (zwany dalej Programem) został opracowany na podstawie zapisów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023 – 2030 zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 października 2023 r. Stanowi on zaktualizowaną kontynuację dokumentu realizowanego w latach 2018 – 2022. Działania podejmowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w obszarze ochrony zdrowia psychicznego wynikają z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego; rozdział dotyczący tej problematyki zawiera również Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2021 – 2030, a także Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Lubelskiego na lata 2023-2024.

Instytucją odpowiedzialną za opracowanie Programu i jego realizację jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Dokument został opracowany przez zespół powołany uchwałą Zarządu Województwa Lubelskiego nr DXVIII/9138/2023 z dnia 14 listopada 2023 r. W skład Zespołu weszli pracownicy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, a także przedstawiciele Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie, Środowiskowego Domu Samopomocy w Łęcznej, Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Charytatywnego Stowarzyszenia Niesienia Pomocy

¹ Wyniki badania dostępne na stronie <https://ezop.edu.pl/wyniki-badania/>, dostęp z dnia 28.08.2024 r.

Chorem „Misericordia”. Następnie Program został poddany konsultacjom z przedstawicielami instytucji publicznych i sektora pozarządowego, zajmujących się organizacją wsparcia dla osób w kryzysie zdrowia psychicznego.

Celem Programu, zgodnie z zapisami Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2023 – 2030, jest upowszechnianie zróżnicowanych form pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Diagnoza zasobów usługowych w zakresie oparcia społecznego na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim

Kluczowym elementem oparcia dla osób doświadczających kryzysu psychicznego są usługi społeczne w miejscu ich zamieszkania. Aby skutecznie wspierać osoby z doświadczeniem choroby niezbędne jest prowadzenie działań zróżnicowanych i dostosowanych do indywidualnych potrzeb i możliwości.

Diagnozą objęto stan infrastruktury społecznej oraz usługi opiekuńcze świadczone dla tej grupy odbiorców. Poniżej zaprezentowano kluczowe dane w tym zakresie.

OŚRODKI WSPARCIA - jednostki organizacyjne pomocy społecznej dziennego pobytu zapewniające częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: **ŚRODOWISKOWY DOM SAMOPOMOCY (ŚDS)** lub **KLUB SAMOPOMOCY** dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej².

W 2023 roku w regionie działało 58 środowiskowych domów samopomocy (o 1 więcej niż rok wcześniej), w tym 33 o zasięgu lokalnym (gminnym) i 25 o zasięgu ponadgminnym. W omawianym roku 29 środowiskowych domów samopomocy o zasięgu lokalnym prowadzonych było przez gminę, a 4 przez inny podmiot. W przypadku placówek o zasięgu ponadgminnym 15 prowadził powiat, a 10 inny podmiot. W 2023 roku środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi dysponowały 2 349 miejscami (o 106 więcej niż rok wcześniej), natomiast liczba osób korzystających z ich wsparcia wynosiła 2 626 i wzrosła w porównaniu do 2020 roku o 190 osób. Rozmieszczenie jednostek na terenie województwa lubelskiego w poszczególnych powiatach przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. Środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2023 r.

Powiat	ZASIĘG GMINNY			ZASIĘG PONADGMINNY		
	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających
bialski	4	110	116	1	25	26
biłgorajski	3	93	104	0	0	0
chełmski	4	122	132	0	0	0
hrubieszowski	2	87	105	0	0	0
janowski	0	0	0	1	50	49
krasnostawski	1	50	56	0	0	0
kraśnicki	1	47	58	2	105	90
lubartowski	1	27	29	1	60	76
lubelski	1	60	64	2	78	82
łęczyński	2	105	113	0	0	0
łukowski	1	30	34	1	40	47
opolski	1	29	30	1	56	56
parczewski	2	51	60	0	0	0
puławski	2	123	142	1	56	43
radzyński	1	45	50	0	0	0

² <https://www.gov.pl/web/rodzina/osrodek-wsparcia>, dostęp dnia 09.08.2023 r.

Powiat	ZASIĘG GMINNY			ZASIĘG PONADGMINNY		
	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających
rycki	0	0	0	1	23	29
świdnicki	1	26	26	1	30	33
tomaszowski	1	32	38	1	34	38
włodawski	0	0	0	1	65	76
zamojski	1	25	31	2	60	68
m. Biała Podlaska	3	90	99	0	0	0
m. Chełm	1	45	48	0	0	0
m. Lublin	0	0	0	8	446	532
m. Zamość	0	0	0	1	40	46
Ogółem	33	1197	1335	25	1152	1291

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MRiPS-06 za 2023 rok.

Należy podkreślić, iż od 1 września 2023 r. w Kraśniku funkcjonuje nowy Środowiskowy Dom Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi. Dom dysponuje 50 miejscami. Świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Funkcjonuje on w budynku Środowiskowego Centrum Wsparcia uruchomionym w czerwcu 2023 r. w budynku po dawnej przychodni zdrowia, po jego kompleksowej modernizacji. Obiekt został zrealizowany m.in. z funduszy unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.

W województwie lubelskim osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać w 2023 r. ze wsparcia **5 klubów samopomocy**³. Ich liczba w ostatnich latach pozostawała na tym samym poziomie. Kluby funkcjonowały jedynie na terenie dwóch powiatów: 4 na terenie miasta Lublin i na terenie powiatu świdnickiego. W przypadku 3 klubów organem prowadzącym był powiat, zaś 2 kluby były prowadzone przez organizacje pozarządowe. Łącznie w 2023 roku, podobnie jak rok wcześniej, dysponowały 75 miejscami, a z ich wsparcia skorzystało 341 osób (o 33 osoby więcej niż rok wcześniej).

CENTRA USŁUG SPOŁECZNYCH – „nowe jednostki organizacyjne gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej, która ma służyć rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Centra usług społecznych są także źródłem kompletnych informacji o usługach społecznych. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców.

W centrach mogą być prowadzone także działania adresowane do całych społeczności lokalnych, a ukierunkowane na integrację mieszkańców oraz podniesienie spójności społecznej. Za realizację tych działań jest odpowiedzialny organizator społeczności lokalnej. Dzięki temu, w indywidualnych planach usług społecznych będą uwzględniane nie tylko usługi społeczne, a także dostępne bezpłatnie działania wspierające o charakterze

³Dane ze sprawozdania MRiPS-06 za 2023 rok.

*samopomocowym i wolontaryjnym, prowadzone przez samych mieszkańców - np. pomoc sąsiedzka.*⁴

Centra usług społecznych obok zadań realizowanych z zakresu pomocy społecznej mogą świadczyć wsparcie usługowe w obszarze promocji i ochrony zdrowia, wspierania osób niepełnosprawnych czy reintegracji zawodowej i społecznej dając tym samym szansę kompleksowego wsparcia osobom doświadczającym kryzysu psychicznego jak najbliższej miejsca zamieszkania. W województwie lubelskim funkcjonuje **5 Centrów Usług Społecznych** przekształconych z ośrodków pomocy społecznej: w Wojcieszkowie, Bełżycach, Świdniku, Łukowie i Opolu Lubelskim. Wszystkie realizują usługi na rzecz osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego. Wśród szczególnie popularnych wymienić należy poradnictwo psychologiczne, terapię uzależnień, psychoterapię indywidualną i rodzinną oraz poradnictwo psychiatryczne i usługi lecznicze psychiatryczne. Cieszą się one dużym zainteresowaniem mieszkańców, chociażby z uwagi na długi czas oczekiwania na tego typu wsparcie w placówkach medycznych czy poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

MIESZKANIA TRENINGOWE I WSPOMAGANE – forma pomocy społecznej przygotowująca pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagająca te osoby w codziennym funkcjonowaniu⁵.

W mieszkaniu treningowym zapewnia się usługi bytowe oraz naukę, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, w celu umożliwienia prowadzenia samodzielnego życia.

Mieszkanie wspomagane przeznaczone jest dla:

- 1. osoby niepełnosprawnej, w szczególności osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi;*
- 2. osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej.*

W 2023 roku w województwie lubelskim funkcjonowało łącznie 98 mieszkań wspomaganych i treningowych (70 prowadzonych przez gminy i 18 przez powiaty). Dysponowały one 352 miejscami. Przebywało w nich 257 osób, w tym również osoby z zaburzeniami psychicznymi⁶ (sprawozdanie MRiPS-06 nie zawiera aktualnie danych o liczbie mieszkań dla osób z zaburzeniami psychicznymi). Wśród mieszkań 61 to mieszkania wspomagane, a 37 treningowe.

OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ (OIK) – ich rolą jest „świadczenie osobom i rodzinom będącym w stanie kryzysu, w tym dla matek z małoletnimi dziećmi oraz kobiet w ciąży dotkniętych przemocą lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej, specjalistycznej pomocy psychologicznej, poradnictwa socjalnego, prawnego oraz schronienia”.⁷

Osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą skorzystać także ze wsparcia udzielanego w **ośrodku interwencji kryzysowej**. Z wykazu Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie wynika, że na dzień 25 lipca 2024 r. funkcjonowało 13

⁴ <https://www.gov.pl/web/rodzina/co-to-jest-cus>, dostęp dnia 28 sierpnia 2024 r.

⁵ Art. 53 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2023 r.)

⁶ Dane ze sprawozdania MRiPS-06-R za 2023 rok.

⁷ <https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spoecznej>, dostęp dnia 13.08.2024 r.

ośrodków interwencji kryzysowej w następujących powiatach: puławskim, kraśnickim, łukowskim, janowskim, tomaszowskim, świdnickim, zamojskim, biłgorajskim, parczewskim, lubelskim, M. Chełm, M. Lublin i M. Zamość. Wśród nich 2 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc całodobowych w OIK-ach wynosiła 72. Nie można wskazać liczby korzystających przejawiających zaburzenia psychiczne, gdyż sprawozdawczość nie wyszczególnia tej kategorii klientów.

USŁUGI OPIEKUŃCZE zapewniają pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, (opieka higieniczna, pielęgnacja zalecona przez lekarza), a także (o ile to możliwe) zapewniają kontakt z otoczeniem, natomiast **SPECJALISTYCZNE USŁUGI OPIEKUŃCZE** to pomoc dostosowana do szczególnych potrzeb, które wynikają z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności i udzielana jest przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym⁸.

Organizacja i świadczenie **specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi** w miejscu zamieszkania należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy. W 2023 r. z tej formy pomocy skorzystało 621 osób – o 57 osób mniej niż w 2022 r. Usługi realizowane były przez 76 gmin, tj. 36 % ogółu gmin województwa lubelskiego.

DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ (DPS) - przeznaczone dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, które nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu i którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych.⁹

Na dzień 13 sierpnia 2024 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 27 domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dla osób psychicznie przewlekłe chorych przeznaczono 14 domów pomocy społecznej, dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 16, a dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 9.¹⁰ Rozmieszczenie domów pomocy społecznej w województwie lubelskim wraz z liczbą miejsc statutowych dla omawianej grupy mieszkańców przedstawia poniższa tabela:

⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/uslugi-opiekuncze-i-specjalistyczne-uslugi-opiekuncze>, dostęp dnia 13.08.2024 r.

⁹ <https://www.gov.pl/web/rodzina/dom-pomocy-spoecznej>, dostęp dnia 13.08.2024 r.

¹⁰ Dane nie sumują się do liczby 27, gdyż większość z domów pomocy społecznej ma charakter łączony, np. przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie.

Tabela 2. Domy pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekle chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie

Powiat	Liczba domów pomocy społecznej	Liczba miejsc statutowych dla osób psychicznie przewlekle chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie
bialski	3	237
biłgorajski	1	190
chełmski	2	193
janowski	1	180
krasnostawski	3	400
kraśnicki	1	65
lubartowski	2	115
lubelski	2	255
łukowski	2	141
parczewski	1	96
świdnicki	3	193
tomaszowski	1	30
zamojski	3	193
m. Lublin	1	19
m. Zamość	1	52
RAZEM	27	2 359

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, stan na dzień 13.08.2024 r.

CENTRA OPIEKUŃCZO-MIESZKALNE (COM) – miejsca, w których stwarza się warunki do niezależnego życia i funkcjonowania dorosłym osobom niepełnosprawnym z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub orzeczeniem traktowanym na równi z orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych poprzez tworzenie i zapewnienie funkcjonowania placówek pobytu dziennego lub całodobowego¹¹.

Placówki te powstają i funkcjonują w ramach programu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Od 2019 roku corocznie ogłaszany jest nabór wniosków dla gmin i powiatów. Zadanie realizowane jest ze środków Funduszu Solidarnościowego. W województwie lubelskim funkcjonuje obecnie **5 COM-ów**: w Jaszczowie (powiat łęczyński), w Dubowie (powiat bialski) oraz w Bródku, Ujazdowie i Wierzbie (wszystkie w powiecie zamojskim)¹². Łącznie zapewniają 27 miejsc całodobowych i 68 miejsc na pobyt dzienny. Niebawem działalność rozpocznie Centrum Opiekuńczo – Mieszkalne w Chełmie. Centra świadczą usługi dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnością sprzężoną.

¹¹ <https://luwwlublinie.bip.gov.pl/com-2024/centra-opiekunczo-mieszkalne-edycja-2024.html>, dostęp z dnia 28 sierpnia 2024 r.

¹² Wykaz centrów opiekuńczo – mieszkalnych z dnia 24 września 2024 r. dostępny na stronie: <https://luwwlublinie.bip.gov.pl/wydzial-polityki-spolecznej-rejestry/wykaz-centrow-opiekunczo-mieszkalnych.html>

WARSZTATY TERAPII ZAJĘCIOWEJ (WTZ) – „wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia”¹³

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2023 r. na terenie województwa funkcjonowało **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 199 uczestników.

ZAKŁADY AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ (ZAZ) - są wyodrębnionymi organizacyjnie i finansowo jednostkami tworzonymi w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności oraz zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną¹⁴.

Na koniec 2023 r. na terenie województwa lubelskiego działało **9 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 473 osoby (o 15 osób więcej niż rok wcześniej), w tym 355 osób z niepełnosprawnością¹⁵.

W roku oceny funkcjonowało 5 zakładów aktywności zawodowej prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego:

1. Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
2. Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
3. Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Jaszczowie,
4. Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim,
5. Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

1. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
2. Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
3. Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
4. Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

Zasoby instytucjonalne w zakresie opieki środowiskowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim systematycznie zwiększają się. Rośnie liczba środowiskowych domów samopomocy, podejmowane są działania na rzecz poprawy standardów mieszkań chronionych, rośnie potencjał organizacji pozarządowych i grup samopomocowych. Niemniej jednak należy podkreślić wyraźną tendencję do słabszego wykorzystania specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób chorujących psychicznie (liczba osób z nich korzystających systematycznie spada), które są istotnym wsparciem dla osób z zaburzeniami psychicznymi w środowisku lokalnym. Nadal jednym z głównych problemów infrastrukturalnych jest nierównomierne rozmieszczenie zasobów placówek pomocowych na

¹³ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r.

¹⁴ <https://www.pfron.org.pl/instytucje/placowki/zaz/>, dostęp dnia 11.08.2023 r.

¹⁵ Informacja o warsztatach terapii zajęciowej i zakładach aktywności zawodowej opracowana na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

terenie województwa. Do tego, aby skutecznie wspierać osoby z doświadczeniem choroby niezbędne jest prowadzenie działań zróżnicowanych i dostosowanych do indywidualnych potrzeb i możliwości.

Działania samorządu województwa w zakresie oparcia społecznego dla osób doświadczających kryzysu psychicznego

Regionalny Ośrodek Społecznej w Lublinie w sposób ciągły realizuje szereg działań mających na celu wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie oparcia społecznego. Kluczowe podsumowano w *Raporcie z monitoringu Wojewódzkiego programu poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 – 2022 za 2022 r. Podsumowanie wdrażania Programu Polityki*:

- Monitoring działań podejmowanych przez instytucje działające na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy finansowej i rzeczowej oraz stosowanych form wsparcia, a także tworzenie rekomendacji w tym zakresie - zarówno w raportach z realizacji wojewódzkiego programu jak i w dokumencie *Ocena Zasobów Pomocy Społecznej* opracowując wnioski i rekomendacje do planowania kierunków działań na lata następne
- Wypracowanie, wdrażanie i promowanie standardu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie
- Udostępnianie informacji o instytucjach pomocy i oparcia społecznego poprzez coroczne aktualizowanie informatora o nazwie „Przewodnik o dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi” na stronie internetowej www.rops.lubelskie.pl
- Wspieranie finansowe samopomocowych projektów organizacji pozarządowych służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach ogłaszanych konkursów ofert na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom i organizacjom pozarządowym.
- Dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych robót budowlanych służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, a tym samym poprawa standardów obiektów służących rehabilitacji osób z zaburzeniami psychicznymi.
- Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania dla osób z zaburzeniami psychicznymi – organizacja szkoleń, spotkań konsultacyjnych, seminariów i konferencji.

Podsumowanie części diagnostycznej

- Zasoby instytucjonalne w zakresie opieki środowiskowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim systematycznie się zwiększają. Rośnie liczba środowiskowych domów samopomocy, mieszkań wspomaganych i treningowych, podejmowane są działania na rzecz poprawy ich standardów, rośnie potencjał

organizacji pozarządowych, powstają centra usług społecznych. Mimo to, jednym z głównych problemów infrastrukturalnych jest nierównomierne rozmieszczenie zasobów placówek pomocowych na terenie województwa, a w szczególności ich brak na terenach wiejskich;

- Odnotowuje się niewystarczającą liczbę miejsc szybkiej interwencji kryzysowej – ośrodków i punktów interwencji kryzysowej;
- Spada liczba świadczonych w gminach specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi – zaledwie 36% gmin w województwie posiada je w swojej ofercie;
- Z analizy potrzeb szkoleniowych Lubelskiego Obserwatorium Polityki Społecznej w Lublinie wynika, że kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej wykazuje zainteresowanie szkoleniami podnoszącymi kompetencje w zakresie wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego, m.in. dotyczących istoty zaburzeń psychicznych i pracy terapeutycznej z osobami chorującymi i ich rodzinami;
- Wciąż funkcjonujące mity dotyczące problemów zdrowia psychicznego i stygmatyzacji osób doświadczających kryzysu psychicznego wskazują na konieczność stałej edukacji społecznej co do istoty zaburzeń psychicznych i potrzeby współpracy jednostek różnego sektora we wspieraniu tej grupy społecznej.

Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
• Wzrost świadomości społecznej dotyczącej możliwości leczenia, terapii aktywizacji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi; • Wzrost liczby placówek pomocowych, a tym samym zwiększenie dostępności do usług wspierających osoby z zaburzeniami psychicznymi • Większy dostęp do wsparcia środowiskowego wśród osób z zaburzeniami psychicznymi; • Aktywność organizacji pozarządowych działających na rzecz środowiska osób z zaburzeniami psychicznymi; • Zwiększająca się liczba osób z zaburzeniami psychicznymi zatrudnionych w ZAZ; • Powstanie centrów usług społecznych jako jednostek mogących świadczyć usługi społeczne na rzecz osób z doświadczeniem kryzysu psychicznego.	• Nierównomierny dostęp do usług świadczonych na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi; • Niewystarczająca liczba placówek z usługami dedykowanymi osobom będącym w stanie kryzysu psychicznego; • Niewystarczająca liczba mieszkań wspomaganych i treningowych; • Mała liczba podmiotów aktywizujących zawodowo osoby z zaburzeniami psychicznymi w tym: ZAZ i spółdzielni socjalnych; • Mała liczba klubów samopomocy (funkcjonują jedynie w 2 powiatach - na terenie miasta Lublin i powiatu świdnickiego); • Niewystarczające wsparcie w zakresie szkoleń pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na temat istoty i rodzajów zaburzeń psychicznych; • Niewystarczająca współpraca systemu opieki zdrowotnej z systemem pomocy społecznej; • Niewystarczająca liczba kampanii społecznych, medialnych na temat chorób psychicznych.
Szanse	Zagrożenia

• Wzrost pozabudżetowych środków finansowych przeznaczonych na aktywizację zawodową osób z zaburzeniami psychicznymi – nowa perspektywa finansowa; • Intensyfikacja działań w zakresie promocji, profilaktyki i ochrony zdrowia psychicznego; • Realizacja zapisów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego; • Poprawa standardu usług w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego; • Funkcjonowanie Centrów Zdrowia Psychicznego; • Rozwój organizacji pozarządowych zrzeszających osoby chorujące psychicznie i ich rodziny; • Profesjonalna kadra zatrudniona w instytucjach zajmujących się wsparciem osób chorujących psychicznie; • Rozwój idei deinstytucjonalizacji jako wsparcia środowiskowego opartego na dostępnych zasobach lokalnych.	• Negatywny wpływ zagrożeń związanych z niestabilną sytuacją międzynarodową na kondycję zdrowia psychicznego ogółu społeczeństwa; • Narastanie w populacji skali zaburzeń psychicznych jako skutek pandemii COVID-19 (izolacja, obawy o stan zdrowia, konsekwencje ekonomiczne); • Zagrożenia związane ze zmianą stylu życia, w szczególności dzieci i młodzieży, tj.: ryzykowne, zachowania, nowe rodzaje uzależnień (np. behawioralne); • Niewystarczająca realizacja przez gminy możliwych do zastosowania środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (np. specjalistyczne usługi opiekuńcze, mieszkalnictwo wspomagane – w szczególności brak zasobów lokalowych i kadrowych); • Stygmatyzacja osób z zaburzeniami psychicznymi; • Mała stabilność finansowa oraz uzależnienie od środków publicznych sektora pozarządowego świadczącego usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
---	---

Cel strategiczny i cele operacyjne Programu na lata 2024 – 2030

Cel strategiczny

Budowa spójnego i efektywnego systemu pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim

Realizacja celu odbywać się będzie poprzez działania w zakresie poszerzania, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem usług świadczonych w środowisku lokalnym, jak również podnoszenia kwalifikacji kadry pracującej z osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Efekty realizacji celu

Realizacja celu skutkować będzie wzrostem jakości usług opieki środowiskowej i usług pomocowych jak najbliżej miejsca zamieszkania, upowszechnienia wiedzy na temat zdrowia psychicznego oraz kształtowania zachowań korzystnych dla zdrowia psychicznego.

Realizacja działań na rzecz włączenia osób z zaburzeniami psychicznymi w życie społeczne i zawodowe przyczyni się do przeciwdziałania dyskryminacji oraz umożliwi pełne uczestnictwo we wszystkich sferach aktywności człowieka.

Cel operacyjny 1

Monitorowanie działań zmierzających do poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz promowanie rozwiązań w tym zakresie

Działania:

- a) Monitoring sytuacji w zakresie tworzenia i funkcjonowania ośrodków interwencji kryzysowej, środowiskowych domów samopomocy, centrów usług społecznych, mieszkań wspomaganych i treningowych i innych form pobytu dziennego lub całodobowego oraz tworzenie rekomendacji w tym zakresie;
- b) Tworzenie rekomendacji dotyczących rozwoju infrastruktury dla osób z zaburzeniami psychicznymi przekazywanych wojewodzie lubelskiemu w ramach dokumentu: Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie lubelskim;
- c) Udostępnianie informacji o instytucjach pomocy i oparcia społecznego.

Finansowanie działań: środki Samorządu Województwa Lubelskiego będące w dyspozycji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

Cel operacyjny 2

Wspieranie finansowe samopomocowych projektów organizacji pozarządowych służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Działania:

- a) zlecanie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej w zakresie wspierania działań na rzecz rozwoju sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- b) zlecanie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w zakresie oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zlecanie powyższych zadań odbywa się poprzez ogłaszanie otwartych konkursów ofert na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom i organizacjom pozarządowym.

Finansowanie działań: środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przyznane dla województwa lubelskiego wg algorytmu, przeznaczone na zadania zlecone organizacjom pozarządowym z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz środki własne beneficjentów, środki Samorządu Województwa Lubelskiego.

Cel operacyjny 3

Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi

Działania:

- a) szkolenie przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi;
- b) organizacja wydarzeń (konferencje, fora, seminaria) mających na celu wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi

Finansowanie działań: środki Samorządu Województwa Lubelskiego będące w dyspozycji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, środki Unii Europejskiej.

Wskaźniki

<i>Lp.</i>	<i>Nazwa wskaźnika</i>	<i>Wartość bazowa (dane za 2022 rok)</i>	<i>2025</i>	<i>2027</i>	<i>2029</i>	<i>Miara realizacji celu</i>
1	Liczba dokumentów monitorujących działania podejmowane przez instytucje działające na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi (raport z realizacji Programu i Ocena Zasobów Pomocy Społecznej)	2	2	2	2	2 corocznie
2	Liczba aktualizacji Informatora o dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	1	1	1	1	1 corocznie
3	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono wsparcia finansowego	11	12	13	13	Wzrost o 20% w okresie realizacji Programu
4	Liczba szkoleń, seminariów i konferencji dla przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej wzmacniających kompetencje w zakresie wspierania osób w kryzysie psychicznym	1	1	1	1	3 w okresie realizacji Programu
5	Liczba spotkań konsultacyjnych mających na celu wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	3	3	3	3	9 w okresie realizacji Programu

6	Liczba osób, która uczestniczyła w spotkaniach konsultacyjnych mających na celu wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	100	100	100	100	300 w okresie realizacji Programu
---	---	-----	-----	-----	-----	-----------------------------------

Zasady realizacji Programu

Realizacja i monitoring realizacji Programu

Za monitoring i realizację Programu odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Monitoring Programu dokonywany będzie po roku 2025, 2027 i 2029 przez pracowników Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. Z monitoringu powstanie raport, który zostanie przedłożony Zarządowi Województwa Lubelskiego. W przypadku stwierdzenia konieczności wprowadzenia zmian wynikających z monitoringu lub w odpowiedzi na potrzeby środowiska Program będzie podlegał aktualizacji.

Źródła finansowania

Program finansowany będzie z następujących źródeł:

- budżetu samorządu województwa,
- środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- środków Unii Europejskiej,
- środków budżetu państwa przeznaczonych na realizację Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego,
- środków własnych samorządów terytorialnych oraz organizacji pozarządowych.

Program finansowany będzie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa tym zakresie.

Spis tabel i wykresów

Tabela nr 1. Liczba domów pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekłe chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.

Tabela nr 2. Liczba środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2016 roku.

Tabela nr 3. Pomoc udzielona przez ośrodki pomocy społecznej osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela nr 4. Pomoc udzielana przez powiatowe centra pomocy rodzinie osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 5. Zakłady Aktywności Zawodowej.

Wykres nr 1. Liczba warsztatów terapii zajęciowej w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego

Wykres nr 2. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych przez ośrodki pomocy społecznej w 2016 roku na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wykres nr 3. Pobyt osób w placówkach na terenie gminy i poza gminą.

Wykres nr 4. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych w 2016 roku przez powiatowe centrum pomocy rodzinie.